

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 9 (61) вересень 2018 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковихін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Біологічні науки

Ходосовцев О.Є. – д-р біол. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – канд. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Географічні науки

Пилипенко І.О. – д-р географ. наук
Мальчикова Д.С. – д-р географ. наук

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial Management (Iran)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Шеєцова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці ELibrary.ru

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015); 56.47 (2016)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

На обкладинці чергового випуску журналу зображено хронологію подій, пов'язаних із конфліктною ситуацією щодо острова Тузла, що знаходиться посередині Керченської протоки. Незважаючи на свій невеликий розмір, острів Тузла виявився стратегічно важливим об'єктом. Великий резонанс у 2003 р. викликало будівництво дамби, а також спорудження мосту (2014–2018 рр.) через Керченську протоку. У травні 2018 року берегова охорона ФСБ РФ почала масово зупиняти для огляду судна, що прямують до/з Маріуполя та Бердянська. Термін проходження протоки суттєво збільшився, що істотно впливає на розвиток української морської торгівлі.

ЗМІСТ**БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**

- Крайнюков О.М., Стріян К.О.,
Крайнюков О.О.**
Встановлення метрологічних характеристик
методики біотестування з визначення
гострої летальної токсичності води на рибах
Brachydanio rerio Hamilton-Buchanan . 279
- Кривницька І.А., Керимов К.С.,
Крайнюков А.О.**
Еколого-токсикологічна оцінка
якості води Муромського водосховища . 282
- Тарновська А.В., Генега А.Б.,
Семочко О.М., Яремчук М.М., Яцків О.М.**
Аналіз спермограм чоловіків
середньої вікової групи (30-39 років)
при тератозооспермії та астенозооспермії . 286
- Тарновська А.В., Генега А.Б.,
Семочко О.М., Яремчук М.М.**
Перекисне окиснення ліпідів
у зародках в'юна протягом раннього
ембріогенезу за впливу антибіотику
фтохінолонового ряду бороцину . 290

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ТА СПОРТ**

- Бугаевский К.А.**
Женский гандбол: особенности половых
соматотипов в разных возрастных группах . 294

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Коцур О.С., Коцур Л.Д.,
Медражевська Я.А., Фік Л.О.**
Оцінка ефективності противірусної
терапії у хворих на хронічний
гепатит С та ВІА-інфекцію . 298
- Спіріна І.Д., Рокутов С.В., Широков О.В.,
Фаузі Є.С., Татаренко О.В., Шорніков А.В.**
Фактори ризику формування гострого
поліморфного психотичного розладу
серед студентів . 302

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

- Братішко Ю.С., Посилкіна О.В.,
Кубасова Г.В.**
Оцінка інноваційного розвитку
фармацевтичних компаній . 306

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Ларін Д.І.**
Значення релігії у працях Зігмунда Фрейда
в контексті «відкритої психологічної кризи» . 310
- Степова А.С.**
Психологічні особливості
стресостійкості осіб юнацького віку . 314

- Стефурак С.М., Когутяк Н.М.**
Аналіз психологічних механізмів
формування професійного покликання . 320

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Блоха Я.Є., Кононенко В.В., Усанова А.А.,
Іваницький І.В., Кононенко С.В.**
Теоретичні засади комунікативної культури
майбутнього лікаря (за матеріалами
німецької періодичної преси) . 326
- Іщук Н.В.**
Громада-неотрайб та майбутнє
православної еклесії . 330

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Филиппова О.Н.**
Пейзаж в творчестве
В.Д. Поленова (1844-1927 гг.) . 337
- Кулик А.С.**
Історія виникнення міського пейзажу
як самостійного жанру живопису . 347
- Кулик Ю.С.**
Художня кераміка як вид декоративно-
прикладного мистецтва: історичний аспект . 350
- Тонконог О.І.**
Скульптури на хліборобську тематику
з фондів зібрання Національного історико-
етнографічного заповідника «Переяслав» . 353

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Бесараб Т.П., Павліщева Я.О.**
Інноваційність дискурсів А. Азімова
та Г. Міллера в контексті американської
літератури ХХ століття . 357
- Межуєва І.Ю.**
Антонімія як мовне явище:
принципи та підходи . 364
- Ruban D.A.**
Archotyping the *NIGHT* concept in Old English . 368
- Соколова О.О.**
Особливості вживання
Пантелеймоном Кулішем у «Чорній раді»
церковнослов'янських дієслівних форм . 372
- Телкова О.В., Мішукова О.М.**
Мовні засоби репрезентації ольфакторного
простору в сучасній іспанській мові . 377
- Фінчук Г.В., Скребок М.А.**
Лексико-семантичний аспект
проблеми лакуарності в процесі
міжкультурного спілкування . 381
- Храбан Т.Е.**
Фактори успішності інтернет-мемов . 384

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Вінтюк Ю.В.**
Актуальні завдання підготовки психологів
з позицій компетентнісного підходу . 390

Деркач Ю.Я., Баран У.А. Самоконтроль у навчанні англійської мови в учнів початкової школи з використанням комп'ютерного тестування .	396	Антошкін В.К. Шляхи та принципи удосконалення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств на засадах системного підходу.	457
Деркач Ю.Я., Романів Т.В. Тестування як ефективний засіб поточного контролю на уроках іноземної мови .	400	Васільєва А.М. Обліково-аналітичний інструментарій експертиз та аналітичних процедур діяльності підприємства з метою забезпечення його економічної безпеки.	461
Ігнатенко Н.В. Теоретичні основи застосування технології проектного навчання на уроках історії у закладах загальної середньої освіти.	403	Гриценко Т.В., Бровко А.І. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовим станом підприємства в сучасних умовах	465
Кошелева Н.Г. Застосування сучасних педагогічних технологій у процесі підготовки з охорони праці майбутніх інженерів-педагогів .	407	Далекорей Т.М., Бошота Н.В. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в Україні.	470
Мазур Ю.Я., Андрійчук А.І. Особливості використання навчальних ігор-вправ на уроках англійської мови в середній школі.	411	Демчишак Н.Б., Касімова Ю.П., Кочут І.І. Бюджетно-податкова підтримка розвитку відновлюваної енергетики в Україні.	473
Павленко О.М. Методичні особливості навчання джазу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової підготовки.	414	Жадан М.І., Котова І.В. Мінімізація операційних витрат підприємства на основі факторного аналізу на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дом ММК».	480
Паламар С.П., Булана А.В. Формування моральних цінностей в молодших школярів.	419	Західна О.Р., Трохимчук Д.В., Глинський Р.А. Система видатків державного бюджету в сучасних умовах.	485
Самчук В.В. Стимулювання професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти.	423	Кравець Я.О., Стільник В.В. Проектування санаційного управління аграрними формуваннями.	489
ЮРИДИЧНІ НАУКИ		Лепак П.А. Вплив української економічної ментальності на формування економічної культури суспільства.	493
Назаренко О.А. Правове регулювання соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення.	428	Мазуренко В.О. Вдосконалення функцій управління дебіторською заборгованістю .	498
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ		Нашиванко А.Я., Стільник В.В. Мотивація та стимулювання трудової діяльності персоналу сільськогосподарського підприємства.	501
Махначова Н.М., Семенюк І.Ю. Комунікативні технології як механізм взаємодії громадянського суспільства та публічної влади.	433	Омельницька В.О. Аналіз світового ринку послуг гастрономічного туризму .	506
ТЕХНІЧНІ НАУКИ		Петрушка О.В., Шулюк Б.С. Методи здійснення недержавного пенсійного забезпечення у світі: практичний досвід для України.	512
Кара І.А. Екологічна небезпека від транспортних потоків у містах (на прикладі загазованості повітряного басейну).	436	Попов М.І. Обґрунтування політики залучення позикових коштів підприємства.	515
Мірошніченко С.В. Щодо пріоритетних напрямків розвитку транспортно-митного комплексу залізничного транспорту.	442	Стільник В.В., Зінгаєва Н.С., Багіна А.Є. Побудова системи кадрового документального забезпечення управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах	520
Слецький О.О., Катаєва Є.Ю. Вдосконалення технології візуалізації навчальної інформації та веб-сторінок на проекційний екран.	447	Тодощук А.В., Чопко А.І. Митна система України.	523
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ			
Андрущак Є.М., Біленька В.А. Фінансова санація як спосіб запобігання банкрутству підприємств.	451		

CONTENTS

BIOLOGICAL SCIENCES

- Krainiukov A.N., Strilian K.A., Krainiukov A.A.**
Installation of metrological characteristics of the biotechnology method for determination of grease lettal toxicity of water on *Brachydanio rerio* Hamilton-Buchanan fish. 279
- Kryvytska I.A., Kerimov K.S., Krainiukov A.A.**
Ecological-toxicological assessment of water quality of Muromskaya water supply. 282
- Tarnovska A.V., Heneha A.B., Semochko O.M., Yaremchuk M.M., Yatskiv O.N.**
Analysis of spermograpghes of men of the middle age group (30-39 years) at theratozoospermia and asthenozoespermia. 286
- Tarnovska A.V., Heneha A.B., Semochko O.M., Yaremchuk M.M.**
Lipid peroxidation in loach embryos during early embryogenesis under influence of fluoroquinolone antibiotic borocine. 290

PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

- Bugaevsky K.A.**
Women's handball: peculiarities of sexual somatotypes in different age groups. 294

MEDICAL SCIENCES

- Kotsur O.S., Kotsur L.D., Medrazhevskaya Y.A., Fik L.A.**
Estimation of antiviral therapy efficiency in patients, with chronic hepatitis C and HIV. 298
- Spirina I.D., Rokutov S.V., Shyrokov O.V., Fawzy E.S., Tatarenko O.V., Shornikov A.V.**
Risk factors of easily polymorphic psychotic disorder formation among students. 302

PHARMACEUTICAL SCIENCES

- Bratishko Yu.S., Posilkina O.V., Kubasova A.V.**
Assessment of innovative development of pharmaceutical companies. 306

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

- Larin D.I.**
The importance of religion in the work of Zygmund Froid in the context of "open psychological crisis". 310
- Stepova A.S.**
Psychological peculiarities of stress resistance of persons of juvenile age. 314
- Stefurak S.M., Kogutyak N.M.**
Analysis of psychological mechanisms vocational vocation formation. 320

PHILOSOPHICAL SCIENCES

- Blokha Y.Y., Kononenko V.V., Usanova L.A., Ivanytskyi I.V., Kononenko S.V.**
Theoretical aspects of future doctor communicative culture (based on German periodicals). 326
- Ishchuk N.V.**
Neo-tribe commune and the future of the orthodox ecclesia. 330

HISTORY OF ART

- Filippova O.N.**
Landscape in the creative work of V.D. Polenov (1844-1927). 337
- Kulik L.S.**
The history of the emergence of urba landscape as an independent genre of painting. 347
- Kulik Yu.S.**
Art ceramics as a design of decorative-applied art: historical aspect. 350
- Tonkonog O.I.**
Sculptures on the farming topics from the funds of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereaslav». 353

PHILOLOGICAL SCIENCES

- Besarab T.P., Pavlishcheva Ya.O.**
The innovation of A. Azimov's and H. Miller's discourses in the context of the American literature of the XX century. 357
- Mezhuyeva I.Yu.**
Antonymy as a linguistic phenomenon: principles and approaches. 364
- Ruban D.A.**
Archotyping the *NIGHT* concept in Old English. 368
- Sokolova O.A.**
Panteleimon Kulish's using of the church Slavic verbal forms in the «Chorna Rada». 372
- Tielkova O.V., Mishukova O.M.**
Linguistic means of presenting the olfactory space in modern Spanish language. 377
- Finchuk H.V., Skrebkova M.A.**
The lexical and semantic aspect of the problems of lacunarity in the intercultural communication process. 381
- Khraban T.E.**
Factors of internet memes' success. 384

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Vintyuk Yu.V.**
Actual tasks of preparation of psychologists from positions of the competent approach. 390
- Derkach Yu.Ya., Baran U.A.**
Self-control in teaching English using computer testing in pupils of elementary school. 396

УДК 373.3-057.75.001

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ігнатенко Н.В.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

У статті розкрито переваги та перспективи застосування технології проектного навчання як засобу активізації та інтенсифікації пізнавальної діяльності учнів при вивченні історії у закладах загальної середньої освіти, теоретично обґрунтовано концептуальні засади проектного навчання: охарактеризовано його мету, зміст і дидактичні принципи; запропоновано методичні рекомендації щодо застосування проектно-технологічного навчання на уроках історії.

Ключові слова: проектна технологія, проектування, дидактична технологія.

Постановка проблеми. Досягнення будь-яких навчальних результатів вимагає залучення адекватних засобів і методик спроможних ефективно поєднати принципи особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів до навчання. У цьому сенсі правильно вибрана дидактична технологія є важливою умовою ефективності освіти в системі якісного педагогічного простору. Серед досліджуваних нині дидактичних технологій особливе місце посідає проектне навчання. Аналіз світового досвіду дозволяє зробити висновок про його популяризацію в загальноосвітніх системах різних країн світу, у тому числі й України. Це і не дивно, життя в інформаційному просторі, що супроводжується стрімкими темпами застарівання поточних знань про оточуючий світ, змушує суспільство відмовитись від усталеного гасла «Освіта на все життя» на користь твердження «Освіта через все життя» та перейти від процесу набуття учнями наукових знань до формування у них життєво необхідних компетентностей. Проектне навчання, у цьому сенсі, видається максимально привабливим, адже дозволяє найменш ресурсозатратним способом створити так би мовити «природне середовище» (natural environment), для реалізації окреслених завдань.

Концептуально проектне навчання ґрунтується на ідеях трьох фундаментальних гуманітарних дисциплін – філософії конструктивізму та постмодернізму; педагогіки прагматизму; психології біхевіоризму. Його родоначальником прийнято вважати американського філософа, психолога, педагога Джона Дьюї (1859–1952 рр.), освітні теорії та експерименти якого були філософськи обрешені постмодерністами Юргеном Габермасомом, Джином Френсисом Льютардом, Мішелем Фукаултом, Генрі Джіроуксом, Річардом Рорті, Майкалом Епплем і Беррі Кедролом та знайшли втілення в ідеях конструктивістського підходу до навчання у працях В. Кілпатрика, Л. Віготського, О. Леонтьєва, М. Бахтіна, А. Макаренка, В. Сухомлинського, В. Біблера та інших.

Аналіз останніх наукових досліджень. У вітчизняній дидактиці цілісного осмислення філософських, психолого-педагогічних витоків та перспектив проектного навчання як особливого загальноосвітнього феномену поки що немає. Дослідження проводяться у трьох напрямках: концептуальному (дидактиці О. Пехота, А. Кіктен-

ко, О. Любарська та ін.); психолого-педагогічному (П. Вербицька, О. Косонова, К. Скиба, С. Шевцова, Л. Чеховська, Л. Зазулін, Л. Головка, І. Зозюк, Н. Подранецька, Л. Герус, О. Дем'яненко тощо); дидактичному (І. Єрмаков, О. Пометун, К. Баханов, В. Ницета та ін.) і мають ситуативний характер. По цій причині, працюючи над статтею, ми ставимо собі за мету поглибити дослідження концептуальних засад, переваг та перспектив застосування технології кооперативного навчання як засобу активізації та інтенсифікації пізнавальної діяльності учнів у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Рухаючись в напрямку окресленої проблеми, вважаємо за доцільне розпочати наше дослідження із тлумачення головних дефініцій теми. Відразу зауважимо, що навіть при доволі поверхневому історіографічному аналізі в очі впадає проблема відсутності єдності у формуванні категоріального апарату проектного навчання. Змістовий контекст проектно-діяльності формує ряд термінів, категорій та поняття, як то: «метод навчальних проектів», «учнівський проект», «метод проектів», «проектна технологія», «проектна діяльність», «проектна навчальна діяльність», «проектна освіта», «проектне навчання», «прийом проектування», «проектування» тощо. Більшість із них ґрунтуються на однакових базових принципах структурування теоретичної складової (поєднання теорії з практикою, самостійність, творчість, особистісно-орієнтований підхід, практичний характер реалізації тощо) та механізмах практичної реалізації, тому за своїм змістом подібні або навіть тотожні. Тож побіжно складається враження, що такий широкий категоріальний апарат є радше проблемою довільного трактування (перекладу) авторських дефініцій Дж. Дьюї та В. Кілпатрика, ніж відсутності розуміння сучасними педагогами цього виду навчальної діяльності. Насправді ж в системі поглядів на принципи реалізації проектного навчання існують концептуальні розбіжності, усвідомлення яких спонукає нас звернутися до витоків проблеми.

Усталеною є думка про те, що концептуальні засади методики проектного навчання були закладені американським філософом-педагогом Дж. Дьюї й теоретично обґрунтовані у науковому доробку його учня та послідовника – В. Кілпатрика [1]. Проте, це не зовсім так. Учені і справді

працювали в ракурсі однієї проблематики, однак сконструювали дві концептуально різні моделі проектного навчання.

Дж. Дьюї розглядав проектне навчання як метод, що складається із властивої йому сукупності прийомів та операційних дій і ґрунтується на спільній діяльності вчителя й учнів, спрямованій на пошук рішення навчальної проблеми чи проблемної ситуації [2]. «Метод проектів» використовувався ним для набуття досвіду розв'язання проблемних ситуацій, що виникають протягом взаємодії людей зі світом у розумній та рефлексивній манері [3]. Натомість В. Кільпатрик, перебуваючи під сильним впливом ідей американського психолога Е. Торндайка – автора «закону учіння», розглядав проектне навчання як універсальну загальноосвітню систему – самодостатню педагогічну технологію цілком орієнтовану на інтереси та життєві потреби учнів побудовану на принципах активної самодіяльності. На відміну від свого учителя, В. Кільпатрик не пов'язував проект з якоюсь конкретною галуззю знань і розглядав його швидше як навчальне середовище, опиняючись у якому учні мимоволі у природний спосіб (і не обов'язково через активну діяльність) залучаються до пізнання оточуючого світу загалом та навчання зокрема. На думку педагога, учні, які грають виставу, та учні, які сидять у залі й споглядаючи її, однаково беруть участь у проекті, оскільки отримують задоволення та нові знання [1]. В ідеалі тема проекту та етапи його виконання (задум, планування, виконання, оцінка) повинні були б визначатися учнями без допомоги учителя. У такий спосіб педагог давав учням можливість пізнати дух демократії та реалізувати на практиці право на свободу у діях, незалежність у судженнях, інтерпретаціях та оцінках.

Незважаючи на позитивний резонанс в середовищі педагогічної громадськості США, запропонована В. Кільпатриком дидактична модель неодноразово піддавалась критиці. І як це не парадоксально, найголовнішим її опонентом був саме Дж. Дьюї. Критикуючи концепцію В. Кільпатрика за однобічну орієнтацію на інтереси дітей та їх цілковиту самодіяльність, Дж. Дьюї наголошував на необхідності налагодження співпраці між учителем та учнями як визначального чинника у пошуку виходу з проблемної ситуації. «Тема проекту зазвичай виникає в учнів імпульсивно, – зауважував педагог, – відтак задум, неминуче наптовхуючись на перепону у вигляді браку знань і відсутності практичного досвіду, не отримує подальшого розвитку й перетворюється на формальне виконання низки доступних завдань які не дають учневі можливості заглибитись в суть проблеми, а відтак і піддати її ґрунтовному аналізу [5]. Процес свідомого пізнання (що включає збагачення особистісного досвіду та набуття нових знань) запускається лише тоді, коли учитель переконує учнів у необхідності пройти повний цикл роздумів – від виявлення суперечностей, через окреслення плану дій, до вирішення проблеми чи виходу із проблемної ситуації [5].

Таким чином, тлумачення Дж. Дьюї суті проектної діяльності принципово відрізнялось від її розуміння В. Кільпатриком, на чому він завжди і наголошував. Розглядаючи «проект» як

один з ряду інших ефективних методів навчання, Дж. Дьюї не наділяв його універсальними якостями здатними розв'язати геть усі педагогічні проблеми. Його критика знайшла підтримку в широких колах педагогічної громадськості і призвела до зниження популярності педагогічної технології В. Кільпатрика загалом, та визнання автором помилковості власних суджень зокрема. Однак ідеї проектного навчання не пішли у забуття. З 30-х рр. ХХ ст. вони широко використовуються в шкільній і університетській практиці країн Західної Європи та Америки, розвиваючи й удосконалюючи свою процесуальну та технологічну складову у двох напрямках – виховному (за змістом близька до теорії В. Кільпатрика) і дидактичному (в основі – педагогічна теорія Дж. Дьюї). Як наслідок, сьогодні ми маємо справу з двома абсолютно різними технологіями об'єднаними подібними назвами. При цьому у навчальній діяльності зазвичай застосовуються концептуальні положення філософсько-освітньої теорії навчання через діяльність Дж. Дьюї (звідси назва – «Метод проектів»), а у виховній, науково-технічній чи творчій діяльності – «Проекте навчання» В. Кільпатрика. Для уникнення сум'яття у дефініціюванні понять у змісті нашого дослідження зазначимо, що під «технологією проектного навчання» розуміємо дидактичну категорію, сукупність методів, прийомів та операційних дій у певній галузі теоретичної чи практичної пізнавальної діяльності які забезпечують реалізацію дидактичного процесу і досягнення діагностованого результату.

Робота за технологією проектного навчання відбувається на високому рівні складності, адже передбачає дидактичну інтеграцію навчальних дисциплін за принципом компенсаторності (отримання нових науково-теоретичних знань), технологічності (розширення спектра професійно-практичних умінь та навичок), інноваційної практичності (освоєння нового та ефективного досвіду) та творчості (розвиток творчого потенціалу всіх учасників освітнього процесу) [5, с. 28]. Якщо більшість із загальноновідомих методик навчання потребують лише наявності традиційних компонентів навчального процесу, як то – учителя, учня (групи учнів) та навчального матеріалу необхідного для засвоєння, то вимоги до організації роботи за технологією проектного навчання – зовсім інші. Прагматичне по своїй суті, технологічно проектне навчання вимагає не лише аналізу, дослідження, пошуку шляхів та засобів розв'язання проблеми, а й практичної реалізації одержаних результатів у тому чи іншому виді діяльності. Відтак, головною умовою продуктивності проектування є усвідомлення учнем, що бере у ньому участь, перспективності обраного ним виду діяльності та його здатність до аргументованого доведення своєї правоти в ході підсумкової дискусії чи презентації. Активна позиція учня у цьому процесі дозволяє не лише вивільнити наукове знання з рамок абстрактної наукової думки та привласнити його, а й навчитися продавати свій «товар» на ринку ідей, де головними дійовими особами на рівні школи виступають учні та учитель, а поза нею (у перспективі) – академічні боси, видавці грантів, фінансові олігархи тощо.

Отже, технологія проектного навчання ґрунтується на ідеї спрямованості навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат, який можна отримати завдяки вирішенню тієї чи іншої теоретично чи практично значущої для учня проблеми. Його зовнішні ознаки цілком осяжні – їх можна побачити, осмислити, оцінити, застосувати на практиці; внутрішні – емпіричні, пов'язані із набуттям, а також безцінного досвіду діяльності на рівні знання і уміння, компетенції і цінності.

Аналіз педагогічної літератури дозволив виділити основні вимоги до навчального проекту: наявність соціально значущого завдання; планування дій щодо розв'язання проблеми; організація пошукової роботи (пошук інформації, яка потім буде оброблена й осмислена); створення продукту, що є результатом цієї діяльності; презентація продукту. Відтак, узагальнено процес проектування можна було б алгоритмізувати до п'яти «П»: проблема – проектування (планування) – пошук інформації – продукт – презентація. Шосте «П» проекту – це його портфоліо, тобто папка, у якій зібрані всі робочі матеріали, у тому числі чернетки, денні плани, звіти й ін. [8, с. 39]. Проте не все так однозначно. У педагогічному контексті проект зазвичай розглядається не як процес, а як результат навчальної діяльності, що неминуче призводить до урізноманітнення його типологічних ознак та змістових характеристик. В ході дослідження, нами було виявлено більше десятка класифікацій навчальних проектів які об'єднуються за домінуючим видом діяльності (дослідницькі, пошукові, творчі, інформаційні тощо), предметно-змістовою галуззю знань (моно проект в межах однієї галузі, міжпредметний проект), за ступенем складності (простий, складний, комплексний) тощо. Таке розмаїття форм неможливе без допустимої структурної гнучкості. Тож, як і будь-яка інша дидактична технологія, проектне навчання не передбачає жорсткої технологізації дій, однак вимагає дотримання логіки та принципів проектування, головними з яких є: професіоналізм учителя, знання ним особливостей проектно-методики, усвідомлення широких можливостей розвитку учнів у процесі проектно-діяльності; здатність учнів чітко, систематично виконувати сплановану роботу; прагнення учнів брати участь у роботі над проектом; наявність відповідної бази (матеріальної, інформаційної, методичної тощо) для виконання проекту; наявність можливостей для репрезентації результатів проектно-діяльності. Виходячи з цього, вважаємо за доцільне зупинитися на конкретних видах проектів детальніше. В системі сучасного уроку історії особливої уваги заслуговує видова класифікація М. Чорної. Розмірковуючи над методикою впровадження технології проектного навчання у практику сучасного уроку історії, дослідниця запропонувала класифікацію із п'яти типів проектів: дослідницького, творчого, інформаційного, ігрового та практико-орієнтованого [9, с. 15-16].

Дослідницькі проекти – чітко структуровані, вибудовуються відповідно до мети, актуальності предмета дослідження, продуманості методів та засобів навчання. Вони повністю підпорядкова-

ні логіці дослідження й мають відповідну структуру: тема дослідження (зазвичай проблемна), аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів дослідження, визначення методології дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми та визначення шляхів її розв'язання.

Інформаційні проекти також добре структуровані, спрямовані на пошук та обробку інформації, вони націлені на оволодіння їх учасниками навиками збору, аналізу та узагальнення фактів.

На відміну від дослідницьких та інформаційних, творчі й ігрові проекти позбавлені чіткої структуризації. Їх розвиток цілком підпорядкований кінцевому результату та прийнятій групою логіці спільної діяльності. При цьому ігрові проекти, орієнтовані на імітацію історичної події, прийняття доленосних рішень чи якогось виду діяльності, передбачають ще й додаткове ускладнення, адже вимагають від учасників вживання в ролі історичних персонажів та виконання навчальних завдань із урахуванням логіки конкретного історичного періоду. Це можуть бути як історичні персонажі, так і реально існуючі особистості. Учасники імітують їхні соціальні та ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими ситуаціями. Ступінь творчості виконавців цього типу проекту дуже високий, але домінуючим видом діяльності все ж таки є гра.

Практико-орієнтовані проекти передусім націлені на кінцевий результат навчальної діяльності. Відтак, їх виконання вимагає розробки доволі детального сценарію або плану дій із зазначенням функцій кожного з учасників. Особливого значення у цьому типі проектів набуває координаційна робота учителя яка може здійснюватися у формі поетапного консультування тощо [9, с. 15-16].

Тематика проектів також доволі різноманітна і залежить від навчальних потреб їх учасників. В одних випадках вона може ініціюватися учителем, в інших – учнями. Так чи інакше її мисив – орієнтовний адже інтереси учнів повсякчас змінюються і важко передбачити яка тема викличе беззаперечне зацікавлення в конкретний момент життя.

Висновок. Отже, підсумовуючи результати проведеного нами дослідження, зауважимо, що популяризації проектно-технології навчання в українському загальноосвітньому просторі тривалий час не було особливої потреби. Поява суспільного запиту на підготовку всебічно освіченої, цілеспрямованої, інтелектуально розвинутої, допитливої особистості готової до сприйняття нового та здатної до інтеграції набутих знань в різні сфери людської діяльності, і як наслідок, зростання попиту на ключові компетентності, як нового результату освіти надало їй іншого змісту. Найбільшою перевагою технології проектного навчання, у цьому сенсі, є її прагматична спрямованість на реальний навчальний результат який можна побачити, осмислити та застосувати.

З позиції системного підходу, проект можна вважати засобом переходу об'єкта з вихідного стану в кінцевий за умов певних обмежень та за допомогою певних механізмів. Результатом такого переходу повинні стати нові навчальні компетентності.

Список літератури:

1. Полат Е.С. Метод проектов: история и теория вопроса / Е.С. Полат. – Электронный ресурс. – Режим доступа: duzsov.ucoz.ru/file/metod.proertov.doc.
2. Американська філософія прагматизму: витоки і цінності. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://helpiks.org/8-45706.html>.
3. Мірошник С.І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів / С.І. Мірошник. – Электронный ресурс. – Режим доступа: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383.
4. Мишарина М.М. Метод проектов Дж. Дьюи / М.М. Мишарина. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/45114/1/Education_issues_1_2016_13.pdf.
5. Ковшун Н.Е. Анализ та планування проектів: навчальний посібник / Н.Е. Ковшун. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
6. Азарова Л.Н. Тренинг «Методика организации учебного проекта в школе» / Л.Н. Азарова // Вопросы Интернет-образования. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://vio.uchim.info/Vio_57/cd_site/articles/art_3_2.htm.
7. Оганисян Л.А. Использование метода проектов в образовательном процессе / Л.А. Оганисян, М.А. Акопян // Таврический научный обозреватель, 2015. – № 2. – С. 101-104.
8. Гузеев В.В. «Метод проектів» як окремих випадок інтегральної технології навчання / В.В. Гузеев // Директор школи. – 1995. – № 6. – С. 39-47.
9. Чорна М.І. Метод проектів на уроках історії / М.І. Чорна. – Тернопіль-Харків: Видавництво «Ранок», 2011. – 160 с.

Игнатенко Н.В.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ТЕХНОЛОГИИ ПРОЕКТНООРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация

В статье раскрыты преимущества и перспективы применения технологии проектного обучения как средство активизации познавательной деятельности учеников при изучении истории в общеобразовательных школах; теоретически обоснованы концептуальные принципы проектного обучения: охарактеризованы его цели, содержание и дидактические принципы; предложены методические рекомендации для использования проектной технологии обучения на уроки истории.

Ключевые слова: проектная технология обучения, проектирование, дидактическая технология.

Ignatenko N.V.

Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Gnatiuk

THEORETICAL BASIS OF PROJECT TRAINING TECHNOLOGY APPLICATION AT HISTORY LESSONS IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Summary

The article presents the advantages and perspectives of applying the technology of project training as a means of activating and intensifying cognitive activity of students in the process of history study in institutions of general secondary education; The conceptual foundations of the project training are substantiated theoretically: its purpose, content and didactic principle are characterized; Methodical recommendations for using the project technology of teaching at history lessons are offered.

Keywords: project technology, projecting, didactic technology.